

## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาของการวิจัย

“สมุนไพรไทย” ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์ สะท้อนวัฒนธรรม รวมถึงเป็นรากฐานเกษตรกรรมที่มีคุณค่าของประเทศไทย ทั้งนี้สมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและสังคมไทยมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการนำสมุนไพรมารประกอบในอาหารคาว หวาน เป็นยารักษาโรค ใช้ในการบำบัดดูแลและฟื้นฟูสุขภาพ หรือแม้กระทั่งใช้เพื่อการเสริมความงาม ภูมิปัญญาไทยเหล่านี้ได้รับการสั่งสม สืบทอด และพัฒนามาอย่างยาวนาน (สุทธิวัลย์ สีทา, 2559) สอดคล้องกับ สมุนไพรเป็นสิ่งที่ทุกคนรู้จักกันมาเป็นเวลานานเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย พ่อแม่จนถึงลูกหลาน สมุนไพรบางชนิดมีสรรพคุณรักษาอาการได้เฉพาะเจาะจง แต่บางชนิดรักษาได้หลายอาการ ในสองทศวรรษที่ผ่านมา มีผู้สนใจเกี่ยวกับสมุนไพรมากขึ้น โดยมีการศึกษาสมุนไพรทั้งด้วยตนเองและสร้างเป็นหลักสูตรแพทย์แผนไทยในทางวิทยาศาสตร์ก็มีการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวาง ทั้งการศึกษาว่ามีการออกฤทธิ์อะไรบ้างในสมุนไพรนั้นๆ มีฤทธิ์ต่อระบบใดขนาดเท่าใดจึงจะออกฤทธิ์และฤทธิ์ที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำสารออกฤทธิ์มาพัฒนาเป็นยาแผนปัจจุบัน เพื่อเพิ่มความมั่นใจว่าได้รับประทานยาถูกต้อง และลดความวิตกกังวลต่อฤทธิ์ที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งช่วยให้การใช้สะดวก ไม่ยุ่งยากเหมือนอย่างเดิมที่ต้องมีวิธีการเก็บสมุนไพรที่ถูกต้อง ถูกเวลา ถูกส่วน และปรุงถูกวิธี (ภโวทัย พาสนาโสภณ, 2559) ในเอเชียมีหลักฐานแสดงว่ามนุษย์รู้จักใช้พืชสมุนไพรมากกว่า 6,000 ปี แต่หลังจากที่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ มีการพัฒนาเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการสังเคราะห์ และผลิตยาจากสารเคมี ในรูปที่ใช้ประโยชน์ได้ง่าย สะดวกสบายในการใช้มากกว่าสมุนไพร ทำให้ความนิยมใช้ยาสมุนไพรลดลงมาเป็นอันมาก เป็นเหตุให้ความรู้วิทยาการด้านสมุนไพรขาดการพัฒนา ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ในปัจจุบันทั่วโลกได้ยอมรับแล้วว่าผลที่ได้จากการสกัดสมุนไพร ให้คุณประโยชน์ดีกว่ายา ที่ได้จากการสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ประกอบกับในประเทศไทยเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ อันอุดมสมบูรณ์ มีพืชต่างๆ ที่ใช้เป็นสมุนไพรได้อย่างมากมายนับหมื่นชนิด ยังขาดแค่เพียงการค้นคว้าวิจัยในทางที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นเท่านั้น ความตื่นตัวที่จะพัฒนาความรู้ด้านพืชสมุนไพร จึงเริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง มีการเริ่มต้นนโยบายสาธารณสุขสุขชั้นมูลฐานอย่างเป็นทางการของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2522 โดยเพิ่มโครงการสาธารณสุขสุขชั้นมูลฐานเข้าในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ตามแผนพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) โดยมีกลวิธีพัฒนาสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยในงานสาธารณสุขมูลฐาน คือ (1) สนับสนุนและพัฒนาวิชาการและเทคโนโลยีพื้นบ้านอันได้แก่ การแพทย์แผนไทย เกษตรกรรมแผนไทย การนวดไทย สมุนไพร และเทคโนโลยีพื้นบ้าน เพื่อใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา สุขภาพของชุมชน (2) สนับสนุนและส่งเสริมการดูแลสุขภาพสุขภาพของตนเอง โดยใช้ สมุนไพร การแพทย์พื้นบ้าน การนวดไทย ในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเป็นระบบสามารถปรับประสานการดูแลสุขภาพแผนปัจจุบันได้ อาจกล่าวได้ว่าสมุนไพรสำหรับสาธารณสุขมูลฐานคือสมุนไพรที่ใช้ในการ

ส่งเสริมสุขภาพ และการรักษาโรค/อาการเจ็บป่วยเบื้องต้น เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น (รังสรรค์ ชุณหวรากรณ์, 2545)

ในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีพืชสมุนไพรมากมายหลายชนิด ที่สามารถคัดเลือกนำพืชสมุนไพรนั้นมาใช้ประโยชน์ในด้านอาหาร ยารักษาโรค และยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในด้านเกษตรกรรม รวมถึงการปลูกพืชสวนครัว เช่น ชিং ข่า ตะไคร้ กระเทียม กระชาย มะกรูด ว่านหางจระเข้ กล้วย ที่จะนำมาใช้ในครัวเรือน ใช้ในการประกอบอาหาร และชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนยังมีการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านอยู่บ้างแต่เนื่องจากการรักษาโรคด้วยการแพทย์สมัยใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยี และยาปฏิชีวนะมากขึ้น คนในชุมชนจึงเห็นความสำคัญของการใช้ยาสมุนไพรลดลงหรือคนรุ่นใหม่ที่ไม่รู้จักสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิดจึงหันไปใช้ยารักษาโรคของแพทย์สมัยใหม่ การรักษาโรคโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการนำพืชสมุนไพรในการรักษาโรคจึงแทบจะเลือนหายไปจากชุมชน ดังนั้นจึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนรู้จักการนำเอาสรรพคุณของสมุนไพรท้องถิ่นไปในการรักษาโรคให้มากยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการจัดการข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค โดยการนำเอาเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการฐานข้อมูลเพื่อเก็บข้อมูลสมุนไพร เผยแพร่ข้อมูลสมุนไพร และให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่คนในชุมชนหรือผู้สนใจทั่วไป โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมบทบาทของคนในชุมชนที่จะนำศักยภาพของคนในชุมชนมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม รวมถึงการขับเคลื่อนและผลักดันให้ชุมชนในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการสุขภาพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยการปลูกเองในครัวเรือน ในชุมชน และการแปรรูปเป็นยาสมุนไพรสร้างความตระหนักของคนในชุมชน โดยสร้างเครือข่ายในกลุ่มชุมชนและสร้างแนวทางให้เยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การใช้สมุนไพร เนื่องจากสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับข้อมูลสมุนไพรต่างๆ และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลสมุนไพรท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลพืชสมุนไพรในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- 1.2.2 เพื่อประเมินผลความพึงพอใจในการใช้ระบบฐานข้อมูลพืชสมุนไพร

## 1.3 ขอบเขตของการวิจัย

### 1.3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาเว็บไซต์ระบบจัดการฐานข้อมูลพืชสมุนไพร ซึ่งประชากร ได้แก่ คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลตรงตามความต้องการ คือ นักเรียน จำนวน 47 คน ของโรงเรียนชุมชนวัดช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

### 1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

### 1.3.3 ขอบเขตเวลา

ระยะเวลา 12 เดือน

### 1.3.4 ขอบเขตของระบบ

เว็บไซต์ระบบจัดการฐานข้อมูลพืชสมุนไพร เป็นระบบสำหรับนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพืชสมุนไพร และสมาชิกของระบบสามารถเพิ่มข้อมูลพืชสมุนไพรได้ แต่ผู้ดูแลระบบจะต้องทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะอนุญาตให้เผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวผ่านเว็บไซต์ได้ ซึ่งระบบมีขอบเขตการทำงาน ดังนี้

#### 1.3.4.1 ผู้ดูแลระบบ

- 1) เพิ่ม ลบ แก้ไขข้อมูลพืชสมุนไพร
- 2) เพิ่ม ลบ แก้ไขข้อมูลสรรพคุณ
- 3) เพิ่ม ลบ แก้ไขข้อมูลประโยชน์
- 4) ตรวจสอบการเพิ่มข้อมูลจากสมาชิก
- 5) อนุมัติการแสดงผลข้อมูลที่เพิ่มจากสมาชิก

#### 1.3.4.2 สมาชิก

- 1) ค้นหาข้อมูลพืชสมุนไพร
- 2) ค้นหาข้อมูลสรรพคุณ
- 3) ค้นหาข้อมูลประโยชน์
- 4) เพิ่มข้อมูลพืชสมุนไพร
- 5) เพิ่มข้อมูลสรรพคุณ
- 6) เพิ่มข้อมูลประโยชน์

#### 1.3.4.3 ผู้ใช้งานทั่วไป

- 1) ค้นหาข้อมูลพืชสมุนไพร
- 2) ค้นหาข้อมูลสรรพคุณ
- 3) ค้นหาข้อมูลประโยชน์

## 1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.4.1 ได้ระบบจัดการฐานข้อมูลพืชสมุนไพรในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 ได้ผลการประเมินผลความพึงพอใจในการใช้ระบบฐานข้อมูลพืชสมุนไพร

1.4.3 ได้เครือข่ายในการจัดการข้อมูลพืชสมุนไพรในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่